

Названа Конвенція стала основою для створення та вдосконалення двох документів: «Списку всесвітньої спадщини» та «Списку всесвітньої спадщини, яка перебуває під загрозою». Однак, попри досить великий нормативний масив ООН, і дотепер на практиці наглядно простежується неузгодженість дій міжнародної організації та представників урядів тих країн, чиї культурні цінності опиняються під загрозою. Річ у тім, що нормативна база ООН не містить чітких рекомендацій щодо запобігання можливій шкоді та не включає до нормативного апарату ефективну методику боротьби з пошкодженнями великого масштабу. Безумовно, ці питання так само потребують свого вирішення і юристи вже звертають увагу на цей нюанс.

Такі чинники, як, наприклад, повені, землетруси чи пожежі, які не залежні від дій уряду, завдають шкоди набагато рідше, ніж гостра проблема збройних конфліктів та злочинної діяльності. В останні роки проблема значно загострилася через посилення діяльності міжнародних терористичних угруповань, чия діяльність має антисоціальний характер і нерідко буває спрямована на пошкодження та знищення об'єктів культурної спадщини.

Таким чином, процес вироблення нормативних механізмів у питаннях захисту культурних цінностей продовжує свій розвиток, оскільки базове законодавство ООН завжди додатково буде потребувати методичного підсилення. Досвід боротьби з терористичними організаціями має стати одним із нових пріоритетних напрямів для інститутів міжнародного права. Нормативний апарат міжнародного права потребує конвенцій, спрямованих на боротьбу з терористичною загрозою, тому що в нині діючій Конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту від 14 травня 1954 р. не надано чітких роз'яснень із цього питання.

А. Куксова

ОКРЕМІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПОСЯГАНЬ НА КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ

А. Kuksova

CERTAIN ISSUES OF THE INTERNATIONAL CRIMINALIZATION OF INFRINGEMENTS ON CULTURAL VALUES

Швидко зростання кількості зазіхань на культурні цінності в різних формах є загальнолюдською проблемою. Розграбування й розкрадання, пошкодження та знищення культурних цінностей відбувалося і відбувається як у ході міжнародних та регіональних конфліктів, так і поза ними. Випадки посягань бувають також неоднаковими за характером: від недбалого ставлення до цілеспрямованого знищення таких об'єктів під час ведення воєнних дій.

Попри ухвалення значної кількості міжнародних актів у сфері захисту культурних цінностей та формування міжнародної судової практики, спільної позиції юристів щодо необхідності міжнародної криміналізації таких зазіхань, наявний міжнародний механізм захисту від таких зазіхань є недосконалим, оскільки не дає тих результатів, досягнення яких передбачалося під час створення відповідних міжнародно-правових засобів.

Водночас недостатність розвитку міжнародної криміналізації призводить до фактичної безкарності чималої кількості діянь, які посягають на культурні цінності.

У сучасному міжнародному праві відсутній єдиний термін, який би охоплював усі діяння, що завдають шкоди культурним цінностям або ставить їх під загрозу.

Це пояснюється ситуаційністю створення міжнародних норм, їх обумовленістю конкретними подіями. Словом «посягання» ми можемо охопити всі можливі діяння, які здійснюються щодо культурних цінностей. В актах міжнародного кримінального та міжнародного гуманітарного права таке поняття не використовується, оскільки для опису посягань на культурні цінності застосовується модель перерахування. Дії, що завдають або можуть завдати шкоди культурним цінностям, розосереджені в окремих актах (Другий протокол 1999 р. до Гаазької конвенції 1954 р., Додатковий протокол I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду). Проте ці міжнародні акти не встановлюють спеціальних наслідків у разі, коли зазіхання спрямоване на цінності універсального характеру (світова культурна спадщина).

Під посяганням на культурні цінності слід розуміти скоєні під час збройних конфліктів міжнародного та регіонального характеру навмисні захоплення, присвоєння, руйнування, а також інші форми знищення, пошкодження об'єктів та предметів, які охороняються згідно з Гаазькою конвенцією про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 р., а також вищевказані дії, вчинені в мирний час щодо об'єктів, віднесених ЮНЕСКО до всесвітньої спадщини або які претендують на включення до відповідного переліку ЮНЕСКО.

Демонстративність зазіхань на культурні цінності, зміна характеру цих посягань та зростання розміру шкоди свідчить про те, що такі діяння перестали бути тими, що здійснюються «попутно», тобто так званими «вторинними» злочинами. Знищення культурних цінностей дедалі частіше відбувається цілеспрямовано, з усвідомленням винними особливого статусу таких предметів та об'єктів. Із цієї та інших наведених вище причин можна говорити про наявність підстав для прямої криміналізації такого діяння як міжнародного злочину.

Є. Різниченко

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВЕРНЕННЯ ПЕРЕМІЩЕНИХ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ, ВТРАЧЕНИХ УНАСЛІДОК КОЛОНІАЛЬНОГО ПАНУВАННЯ

Y. Riznychenko

CURRENT ISSUES OF THE LEGAL REGULATION OF THE RETURN OF DISPLACED CULTURAL VALUES LOST AS A CONSEQUENCE OF COLONIAL RULE

Культурні цінності опиняються за межами країни походження з різних причин. Але в тому разі, коли підстава переміщення цінності визнається незаконною, виникає необхідність її повернення. Практика повернення здійснюється по-різному і обов'язково включає норми як міжнародного публічного права, так і національного права держав.

На сьогодні практику повернень культурних цінностей можна класифікувати так: повернення культурних цінностей, втрачених унаслідок колоніального панування; повернення викрадених і незаконно вивезених культурних цінностей; повернення культурних цінностей, переміщених унаслідок збройного конфлікту; повернення культурних цінностей, вивезених унаслідок іноземної окупації.

Практика повернень культурних цінностей, втрачених унаслідок колоніального панування, є неоднорідною, і дуже часто офіційні позиції держав не збігаються з позицією міжнародних організацій. Зазначену проблему неодноразово розглядали